

MÜZECİLER DERNEĞİ
MÜZEDER

Müzeciler Derneği

www.muzeder.org

muzecilerderneği@gmail.com

TÜRKİYEDE ÖZEL MÜZECİLİK VE ÖZEL MÜZELER SORUNLAR VE ÇÖZÜM YOLLARI ÇALIŞTAYI SONUÇ RAPORU

15/09/2020

Hazırlayanlar

Prof. Dr. Savaş Zafer ŞAHİN¹

Nurdan ATALAN ÇAYIREZMEZ²

Hakan Melih AYGÜN³

DOI: 10.5281/zenodo.4031275

¹ Y. Şehir Plancısı. Ankara Hacı Bayramı Veli Üniversitesi, Tapu Kadastro Bölümü Öğretim Üyesi,

² Arkeolog, Dijital Veri Arşivi Yöneticisi, British Institute at Ankara (BIAA); Sivil Düşün 8374 nolu Proje Yürütücüsü

³ Antropolog, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Müze Ulusal Envanter Sistemi Koordinatörü, Müzeciler Derneği Başkanı

ÖNSÖZ

Müzeciler Derneği ülkemizde müzelerin ve müzeciliğin gelişmesi için çeşitli alanlarda çalışmalar yürüten bir Sivil Toplum Kuruluşu olarak özel müzelerin sorunlarının tespitine ve çözümüne yönelik bir çalıştay fikri oluşturmuştur. Çalıştayda özel müze (türlerine göre) temsiliyetin en üst seviyede sağlanmasına dikkat edilmiş, bunun için katılımcı müzelerin kurumsal kimlikleri, koleksiyon özellikleri ya da buldukları bölgeler gibi farklı veriler göz önünde bulundurulmuştur. Yaklaşık 120 müze temsilcisinin bir araya gelmesini sağlayan çalıştay, 21 Şubat 2019'da Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Çalıştayın gerçekleştirilmesi için AB Sivil Düşün Programı'ndan 8374 nolu proje ile destek alınmıştır.

Çalıştayın moderatörlüğünü üstlenen Prof.Dr. Savaş Zafer ŞAHİN'e ve proje yürütücülüğünü üstlenen Nurdan ATALAN ÇAYIREZMEZ'e bu raporun hazırlanmasında da verdiği katkılardan ötürü çok teşekkür ederiz.

Maalesef çalışmalarımızın yoğunluğu ve Dernek web sitesinin hazırlık çalışmalarının devam etmesi nedeni ile çalıştaya ilişkin raporu ancak kamuoyu ile paylaşabiliyoruz. Özel müzelerin ve özel müzeciliğin gelişmesi için çözüm odaklı ortak akıl arayışı ile gerçekleştirilen çalıştayın özel müzecilik alanında bugüne kadarki en kapsamlı etkinlik olması bizi cesaretlendirmiş ve umutlandırmıştır.

Hem Çalıştayda elde edilen verilerin ve sağlanan paylaşımların hem de çalıştay sürecinde oluşturulan çalışma gruplarının (komitelerin) ülkemiz müzeciliğinin geleceğe taşınması için yeni fikir ve çözüm önerileri geliştirilmesine katkı vermesini umut ediyoruz.

Müzeciler Derneği olarak;

- Çalıştaya destek sunan Sivil Düşün'e (8374 nolu proje desteği)
- Moderatörlüğünü üstlenen Prof.Dr. Savaş Zafer ŞAHİN'e
- UNESCO Türkiye Milli Komitesi Başkanı Prof. Dr. Öcal OĞUZ'a
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdür Yardımcısı Seyit Ahmet ARSLAN'a
- Çalıştay Düzenleme ve Yürütme Kurulu'na
- Organizyonda emeği geçen Burcu BİLİR'e
- Tasarımlarda katkı sunan Pınar BERBER'e
- Fotoğraf ve video çekimi gerçekleştiren Mustafa ŞAHİN ve Okan CİNEMRE'ye
- Katılım sağlayan müzeci dostlarımıza
- Bu etkinliğin gerçekleşmesinde maddi manevi yanımızda olan ve Çalıştayın hayata geçmesi için bize destek olan Müzeciler Derneği Üyeleri ve Gönüllülerine

en içten şükranlarımızı sunuyoruz.

Ayrıca etkinliğin sağlıklı bir ortamda ve katılımcı memnuniyetine üst seviyeye taşınmasında önemli bir paya sahip olan Türkiye Barolar Birliği Litai Otel yönetici ve çalışanlarına teşekkür ediyoruz.

Çalıştay Düzenleme ve Yürütme Kurulu adına
Hakan Melih AYGÜN
Müzeciler Derneği Başkanı

İçindekiler

I. GİRİŞ	4
II. ÇALIŞTAYIN BÜTÜNSEL YÖNTEMİ.....	4
II.1. Çalıştay Ana Çerçevesi.....	4
II. 2. Çalıştay Moderasyon Kurgusu ve Uygulama Sonuçları	5
II. 2.1. Çalıştay Moderasyon Unsurları	6
II. 2. 2. Çalıştay Yöntemi	10
II.2.3. Çalıştay Programı.....	10
II. 3. Çalıştay Çıktıları Ham Verisi Değerlendirmesi	11
II.3.1. Sorun Ağacı Çalışması Sonuçları	11
II.3.2. Sorun Ağacı Önceliklendirme Anket Sonuçları	21
II.3.3. Çalıştayda Oluşturulan Eylem Planları.....	22
II.3.4. Serbest Kürsü Etkinliğinde Elde Edilen Katkıları	26
III. ÇALIŞTAYDA ELDE EDİLEN METAVERİNİN ANALİZİ	28
III.1. Metaveri Analiz Yöntemi	28
III.2. Metaveri Analizi Işığında Çalıştay Sonuçlarının Niceliksel Yorumlanması.....	28
IV. SONUÇ	31
V. KATILIMCI LİSTESİ	32

I. GİRİŞ

Günümüzde, paydaşları ile ortak akıl çalışmaları yürütmekte olan tüm kurumlar/kuruluşlar, kolaylaştırıcılık, moderatörlük ya da toplantı yönetimi gibi farklı isimlerle anılan, ancak özünde katılımcı fikir üretme yaklaşımları olarak ifade edilebilecek yaklaşımlara sıklıkla başvurmaktadır. Bu yaklaşımlar, paydaşların kısa zamanda mümkün olduğu kadar az emek harcayarak, belli ortak noktalarda buluşmalarını, fikir üretmelerini ve görüş paylaşımlarını sağlayacak yenilikçi yöntemlerin ve kurgunun belirlenmesini ve uygulanmasını öngörmektedir.

Bu yöntemlerden faydalanacak olan kurumlar, öncelikle kullanılacak yönteme ilişkin olarak, yöntemi uygulayacak moderatör ile birlikte ön çalışmalar ve analizler yürütür, beklenen toplantı atmosferinin, elde edilmesi beklenen sonuç ve ürünlerin niteliği hakkında ön çalışmalar yaparlar.

Bu metinde, Avrupa Birliği tarafından fonlanan “Sivil Düşün” (www.sivildusun.eu) programı kapsamında desteklenen, Türkiye’de özel müzecilik alanındaki temel sorunları paydaşlardan seçilecek bir örneklem ile birlikte tartışmayı hedefleyen “Türkiye’de Özel Müzecilik ve Özel Müzeler Sorunlar ve Çözüm Yolları” Çalıştayında uygulanan moderasyon yöntemi, elde edilen verilerin işleme yöntemi, bulgular ve bulguların değerlendirilmesine ilişkin sonuçlar ortaya konmaktadır. Bu amaçla, raporun ilk kısmında çalıştay yöntemi bütünsel ve kapsamlı bir yaklaşımla ortaya konmaya çalışılacak, ardından çalıştayda kullanılan moderatörlük yöntemi ve sonuçları, elde edilen bulguların nasıl değerlendirildiği belirtilecek ve Türkiye’de özel müzelerin gelecek stratejisine kaynak oluşturacak gerçekleştirilmiş bir çıktı sunulacaktır.

II. ÇALIŞTAYIN BÜTÜNSEL YÖNTEMİ

II.1. Çalıştay Ana Çerçevesi

Günümüzde katılımcı karar alma yöntemlerinin belli bir düzeyde tüm yönetsel yapılarda yaygınlaştığı söylenebilir. Ancak, bu yaygınlaşmanın yüzeysel yaklaşım ve süreçlerle gerçekleştiği tespiti yapılabilir. Çalıştay, moderatörlük, beyin fırtınası gibi kavramlar daha çok kullanılmakla birlikte, kullanılan yöntemlerin daha önce kullanılan yöntemlerden ne farkının bulunduğu, elde edilen verilerin nasıl değerlendirileceği gibi sorular yanıtsız kalmaktadır. Bu anlamda, Çalıştayda kullanılan yöntemler, elde edilmesi amaçlanan çıktılar ve bu çıktılara eriştirecek moderasyon yöntemi ile bulguları değerlendirecek ve ölçecek

sayısal yöntemler bir arada ele alınmaya çalışılmıştır. Bu bütünsel yaklaşımın tüm unsurlarını, özellikle de kullanılan istatistiksel araçları bu rapor kapsamında ele almak güç ise de, en azından rapor kapsamında bunlara öz bir şekilde değinilerek erişilen sonuçların sağlam bir şekilde gerekçelendirilmesine olanak tanınmaya çalışılmıştır.

Katılımcı ve kolektif fikir üretme süreçlerinde karşılaşılan en temel bazı sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilirler:

- Sürecin öncesinde, sürecin tüm aşamalarının öngörülememesi
- Sürecin salt iletişimsel bir dinamik olarak kalması
- Sürecin çıktılarının sağlam bir gerekçelendirme sistemi ile değerlendirilememesi
- Katılımcı çalışmaya kaynaklık eden bilimsel ve teknik çalışmaların katılımcı süreç içerisinde yeterince iyi değerlendirilememesi

Çalıştayın genel kurgusu planlanırken tüm bu sorunlar ve paydaşların Türkiye’de özel müzecilik konusundaki özgün ve bağlamsal durumu dikkate alınmaya çalışılmıştır. Bu anlamda çalıştayın aşağıdaki temel aşamalar dikkate alınarak raporlanması öngörülmüştür:

- Çalıştayın bütünsel süreç yönteminin öngörülmesi
- Bütünsel süreç öngörüsü doğrultusunda çalıştay moderasyon kurgusunun belirlenmesi
- Çalıştayın gerçekleştirilmesi
- Çalıştay çıktılarının bilgisayar ortamına aktarılması
- Çıktıların niteliksel ve niceliksel analizinin yapılması
- Çıktıların nedensellik ve kümelenme yaklaşımları ile yeniden kurgulanması ve sonuçların strateji üretimine uygun hale getirilmesi

Raporun bundan sonraki kısımlarında öngörülen bu bütünsel süreç tasarımı doğrultusunda yapılanlar, kullanılan yöntemler ve sonuçlar adım adım ortaya konmaya çalışılmıştır. Ortaya konulan sonuçların strateji üretimi için farklı değerlerde ürünler ortaya koymakta olduğu söylenebilir.

II. 2. Çalıştay Moderasyon Kurgusu ve Uygulama Sonuçları

Çalıştay öncesinde, Çalıştay sürecinde ve Çalıştay sonrasında uygulanması öngörülen yönteme ilişkin adımlar ana hatlarıyla aşağıdaki gibi öngörülmüş ve gerçekleştirilmiştir.

1. Çalıştay ev sahibi kolaylaştırıcı kurum olan Müzeciler Derneği yetkilileri ile görüşmeler yapılarak, Kurumun beklentileri ve yürütülmekte olan projenin gerektirdiği Çalıştay yöntemine ilişkin belirlemeler yapılmıştır.
2. Çalıştay amaç ve sonuç ürünleri belirlenmiştir. Amaç Derneğin beklentileri ve Sivil düşün programının gereklilikleri doğrultusunda belirlenmiştir. Sonuç ürünleri daha

- çok özel müzecilik konusunda daha sonra da sürdürülmesi amaçlanan proje etapları temelinde tespit edilmiştir.
3. Çalışmaya katılacak paydaşlara ve temaya ilişkin bir paydaş analizi ve paydaş haritalama çalışması Müzeciler Derneği tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma yapılırken coğrafi, sektörel, ölçeksel, türel denge gözetilmiştir. Üzerinde çok fazla çalışılmamış bir konu olsa da, akademisyenlerle uzmanların teknik bilgisinin yüksek oluşu, sahada bulunan kişilerin teknik bilgisinin yaygınlığı paydaş analizinde dikkate alınmış, Dernekle etkin iletişim sağlanarak paydaşların dengeli bir dağılım ile davet edilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.
  4. Çalıştayda kullanılacak moderasyon yöntemi belirlenmiştir. Raporlamada kullanacak analiz yöntemleri ile moderasyon yöntemi ilişkisi bu rapor çerçevesinde özetlenerek açıklanmaya çalışılmıştır.
  5. Çalıştay mekânı ihtiyaçları ve donanımı belirlenmiş, tüm ihtiyaçlar en uygun şekilde temin edilmiştir.
  6. Çalıştay provası ve ön değerlendirmesi yapılmıştır.
  7. Çalıştayda takvim ertelenmesi olmamış, Çalıştay beklenen tolerans düzeyi içerisinde bir tarihte gerçekleştirilmiştir. Öngörülen paydaş katılımında sadece $\pm\%2$ 'lik bir azalma ya da değişiklik gerçekleşmiştir. Ancak, daha sonra yapılan istatistiksel anlamlılık düzeyi araştırmasında bu düzeyde bir eksik katılımın, katılmayanların dengeli dağılımı sebebiyle çalıştay sonuçlarını olumsuz etkileyecek sonuçlar üretmediği varsayılmıştır.
  8. Çalıştayda üretilen fikirler kavramlar ve kavram öbekleri halinde kodlanarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır.
  9. Çalıştay sonuçları analiz edilmiş ve sonuç raporu hazırlanmıştır.

II. 2.1. Çalıştay Moderasyon Unsurları

Çalıştayın Süresi: Çalıştayın bir gün sürmesi öngörülmüştür. Çalıştay yöntemi etkin moderatörlükle çıktıları etkilemeyecek şekilde vaktinde tamamlanmıştır.

Çalıştayın Yeri: Ankara/Türkiye

Çalıştay Tarihi: 21 Şubat 2019

Çalıştay Düzenleme ve Yürütme Komitesi:

Hakan Melih AYGÜN

Nurdan ATALAN ÇAYIREZMEZ

Yusuf KIRAÇ

Ebru KILIÇ

Mine SOFUOĞLU

Doç. Dr. Gökçe ŞİMŞEK

Fatma MELİK

Çalıştay Moderatörlüğü: Prof. Dr. Savaş Zafer ŞAHİN tarafından, Müzeciler Derneği üyelerinin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

Çalıştayın Amacı:

Çalıştayın amacı; yenilikçi, katılımcı ve pro-aktif bir yaklaşımla, tüm paydaşların etkileşimli katılımını sağlayarak, daha önce benzer konularda Müzeciler Derneği tarafından yapılmış çalışmaların çıktılarını ve üretilmiş bilgiye gerekli hassasiyet gösterilerek “özel müzecilik” konusunda paydaş görüşlerini almak ve bu görüşler ışığında yine katılımcılar tarafından proje sonuçlarının uygulamaya geçirilmesine ilişkin bir eylem planı oluşturulması için sistematik bir çalışma yürütülmesidir. Bu kapsamda bir çalıştay düzenlenmesinin ayrıca farklı faydaları da bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

- Türkiye’de özel müzecilik faaliyetinin dış hatlarını belirleyen aktörler, kurumsal yapı ve yasal çerçeve doğrudan ya da dolaylı etkenlerle bir devinim içindedir. Bu süreçte yapılan katılımcı çalışmaların sonuçlarının yaygınlaştırılması ve arzu edilen etkiye erişmesi için öncelikle bu tür çalıştaylarla benimsetilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu benimsetme ve aidiyet hissinin, proje sonuçlarının uygulanabilir hale getirilmesi için yerel ve uzmanlık bilgisine dayalı proaktif katkı verme sonucunun elde edilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.
- Türkiye’de çoğunlukla bu tür araştırmaların uygulanabilir hale getirilmesi için mesafe kat edebilmesi için gerekli fikir zenginliği, yaratıcılık ve yenilikçilik tartışmaya açılmamaktadır. Bu Çalıştayda temel amaçlardan birisi de bu fikir zenginliğini oluşturarak uygulama süreci için ipuçları yakalamaktır.
- Yine çalıştayın bir diğer önemli amacı, somut ve somut olmayan kültürel mirasın yönetimine ilişkin olarak paydaşlarla gerçekleştirilen katılımcı süreçlere bir örnek teşkil etmesidir. Yenilikçi yöntemlerin kullanılacağı Çalıştay ile özel müzecilikle ilgili paydaşların Çalıştay yöntem ve sonuçları ile Derneğin yaklaşımına ilişkin olarak güven duyması sağlanacaktır.
- Özel müzecilik Türkiye’de hızlı gelişen bir kültürel miras yönetim aracıdır. Bu aracın ve dayandığı araştırma verilerinin farklı paydaşların etkileşimi çerçevesinde ele alınması, özel müzeciliğe ilişkin politikalar açısından öngörülemeyen bazı noktaların da fark edilmesine olanak yaratabilir. Bu farkındalığın sağlanmasına tüm paydaşların katılımı ile gerçekleştirilecek bir çalıştay önemli katkılarda bulunma potansiyeline sahiptir.

Çalıştay Ürünleri

Çalıştayla; çalıştayın amacına yönelik bir sorun ağacı ve eylem planı geliştirme çalışmaları yapılmış, analiz edilmiş ve bunlar bir sonuç raporunda bir araya getirilerek sunulmuştur.

Paydaşlar

Çalıştay konusu alan ve tarihsel geçmişi üzerinden yapılan değerlendirmeler sonucunda paydaşlara ilişkin aşağıdaki tespitler yapılmıştır:

- Katılımcılar, kamu kurum temsilcileri, akademisyenler, sivil toplum örgütü temsilcileri ve özel sektör temsilcilerinden oluşmuştur.
- Konuya ilişkin yetkili kurumsal paydaşların uzmanlık birikimlerini önyargısız sunmalarına ilişkin olarak belli bir taahhüt mekanizması ile çalıştaya katılımı yaşamsal görülmüştür. Ancak, iş kapsamında bu tür bir yasal dayanak bulunmadığından dolayı bu taahhüt mekanizmasının çalıştay atmosferi ile oluşturulacağı varsayılmıştır.
- Katılımda özellikle alana ilişkin birikim oluşturmuş bulunan akademisyen ve sivil toplum kuruluşlarının belli bir denge gözetilerek davet edilmiştir. Katılımın bu dengeye uygun olduğu gözlenmiştir.
- Ancak, katılımcıların uzmanlık alanı ve deneyim açılarından heterojen bir grup oluşturması sebebiyle ortaya çıkabilecek olası çatışma ve tartışmaların en alt düzeye indirgenmesi göz önünde bulundurularak moderasyon yöntemi belirlenmiştir.
- Yine paydaşların özel müzecilik konusuna ilişkin olarak ön kabullerine ve olası önyargılarına ilişkin araştırma yapılmış, Çalıştayın bu tür arka plan bilgilerinden olumsuz etkilenmeden açık fikirlilik ve özgür düşünce paylaşımı ile gerçekleştirilmesi için gerekli önlemler alınmıştır.
- Moderatör, toplantı tarihine kadar katılımcılar ve tema ile ilgili gerekli araştırmaları Müzeciler Derneğinin katkılarıyla yaparak moderasyonun sorunsuz yürütülmesine yönelik araştırmalarda bulunmuştur.

Bu değerlendirmelerden sonra, paydaşların elde edilmesi amaçlanan çıktılar düşünülerek aynı temalarda 10 ayrı masada, her masada benzer bir paydaş kompozisyonu oluşacak şekilde konumlandırılmaları öngörülmüştür (Şekil 1-3).

Şekil 1: Katılımcılardan görünüm

Şekil 2: Katılımcılardan görünüm

Şekil 3: Katılımcılardan görünüm

II. 2. 2. Çalıştay Yöntemi

Paydaşların niteliklerine ilişkin olarak yapılan genel değerlendirme, paydaşların görüşlerinin karma bir moderasyon yöntemi ile alınmasının gerekli olduğunu göstermiştir. Çalıştay süresi zarfında paydaş ilgi ve heyecanını diri tutacak şekilde görüşlerin yazılı ve sözlü olarak toplanmasını sağlayacak dinamik bir yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemin ayrıntıları aşağıdaki aşamalarda izlenebilir:

- Sorun Ağacı Oluşturma: Bu aşamada masalarda flip-chartlara asılı sorun ağacı şemaları üzerinde çalışılmıştır. Katılımcılar tarafından post-it'lere yazılan fikirler konsolide edilerek kök ve alt sorunlar olarak şemaya yerleştirilmiştir.
- Sorun Önceliklendirme: Masaların tanımladıkları sorun ağaçları her masa tarafından salona sunulmuştur. Ardından kök sorunlar canlı anket aracılığıyla tüm masaların ve katılımcıların katkısına açılmıştır.
- Eylem Planlaması: Belirlenen sorun ağaçları ve kök sorunlar dikkate alınarak her bir masanın temel bir eylem planı çalışmaları sağlanmıştır. Burada "eylem"i tanımlanması dışında zaman aralığı, sorumlu kurumlar, kaynak gibi detaylara inme konusu masalara bırakılmıştır.
- Dinamik etkileşimli paylaşım: Paydaşlar başlangıçta ve sonda ifade edilmeyen görüşleri ortaya koymuş, bunlar anlık olarak yazılarak ve ekrana yansıtılmıştır.

II.2.3. Çalıştay Programı

Çalıştay aşağıdaki programa uygun olarak vaktinde, herhangi bir uzatma ya da kısaltma olmaksızın gerçekleştirilmiştir.

09:00 – 09:30 Kayıt

09:30 – 10:00 Açılış Konuşmaları

10:00 – 10:30 Müzeciler Derneği tarafından yapılan tematik sunum

10:30 – 10:45 Çay-kahve arası

11:00 – 12:00 Sorun Ağacı Oluşturma Çalışması

12:00 – 13:30 Öğle Yemeği Arası

13:30 – 14:45 Sorun Ağacı Grup Paylaşımları ve Canlı Anket Uygulaması

14:45 – 15:00 Çay kahve arası

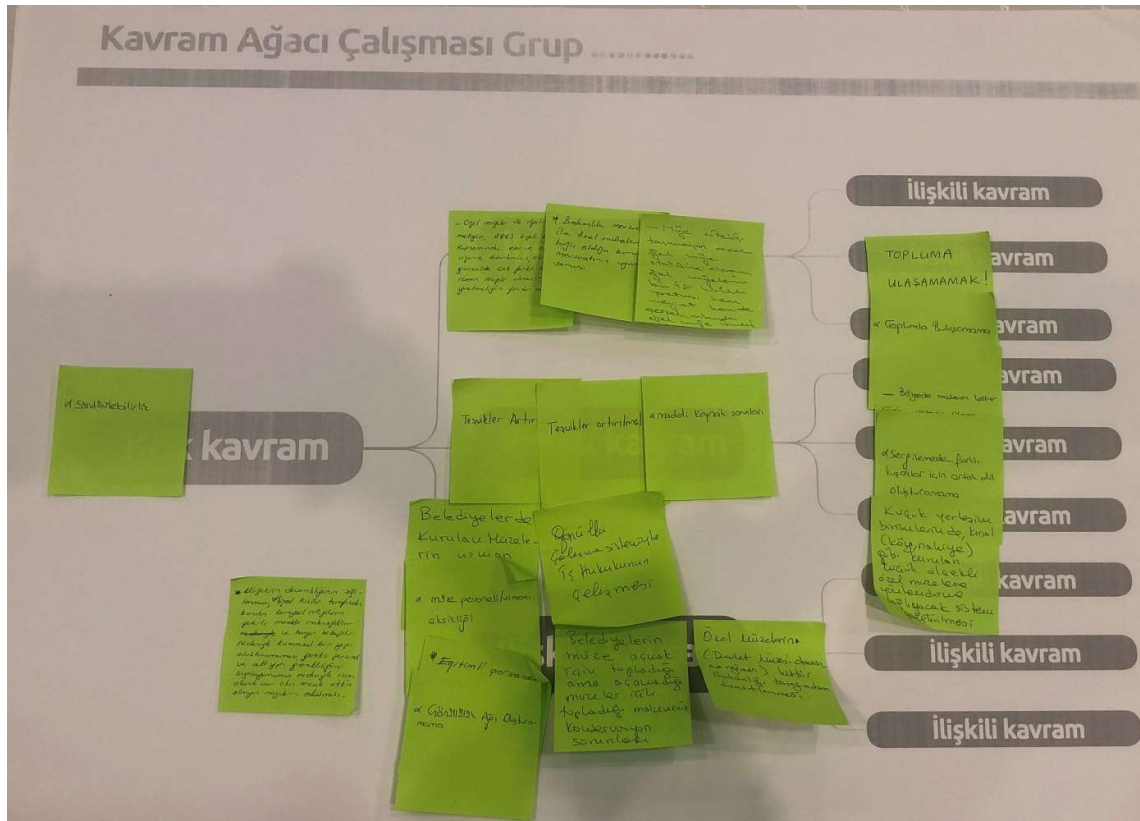
15:00 – 16:00 Eylem Planı Oluşturma Çalışması

16:00 – 17:00 Eylem Planı Paylaşımları Dinamik Etkileşimli Paylaşım ve Kapanış

II. 3. Çalıştay Çıktıları Ham Verisi Değerlendirmesi

II.3.1. Sorun Ağacı Çalışması Sonuçları

Çalıştayın ilk oturumunda bir buz kırma etkinliği yapılarak katılımcıların buldukları masalarda birbirlerini tanımaları sağlanmıştır. Ardından katılımcılardan kişisel ve kurumsal deneyimlerinden yola çıkılarak belirlenmiş öncelikli sorun alanlarını dikkate almaları ve özel müzecilik konusunda en fazla öne çıkan sorun alanlarını belli bir nedensellik sıralaması ve ağaç mantığı içerisinde ifade etmeleri istenmiştir. Bu çalışmalardan bir görüntü Şekil 4'de görülebilir:

Şekil 4: Çalıştay katılımcılarının hazırladığı sorun ağacı çalışması.

Bu şekilde on masa özel müzecilik konusunda kendi içerisinde tartışarak birer sorun ağacı yapmış ve sonra da tüm salona bu çalışmalar sunulmuştur. Her bir masada yapılan sorun ağacı çalışmaları sonuçları şöyledir:

Masa No:1

Ana Kavram	İlişkili Kavram	Alt ilişkili Kavram
Sürdürülebilirlik	Teşvikler artırılmalı	Topluma ulaşamamak/Toplumla buluşamama
	Maddi kaynak sorunu	Bölge müzelerin bilinirliğini artırmak.
	Belediyelerde kurulan müzelerin uzman sorunları yaşaması	Sergilemede farklı kuşaklar için ortak dil oluşturamama
		Küçük yerleşim birimlerinde kırsal (köy, nahiye gibi) kurulan küçük ölçekli özel müzelere yönlendirme sağlayacak sistem geliştirilmesi
	Müze personeli/uzman eksikliği	
	Eğitilmiş personel	
	Gönüllülük ağı oluşturamama	
	Müzelerin devamlılığının sağlanması, bazı özel kişiler tarafından kurulan bireysel müzelerin yeterli maddi imkansızlıklar ve benzer sebepler nedeniyle kurumsal bir yapı oluşturamaması, gerekli personel ve alt yapı gerekliliğini sağlayamaması nedeniyle isim olarak var olan ancak etkin olmayan müzelerin oluşması.	
	Gönüllü çalışma sistemiyle iş hukukunun geliştirilmesi	
	Belediyelerin müze açmak için topladığı ama açmadığı müzelerde toplanan malzemenin konservasyon sorunları	
	Özel müzelerin (devlet müzesi olmamasına rağmen) Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından denetlenmesi	
	Özel müzeler ile ilgili yönetmeliğin 2863 sayılı yasa kapsamında arkeolojik ve etnografik eser üzerinden tasarlanmış ve tanımlanmış olması farklı temalarda müzelerin denetlenmesinde sıkıntılar oluşturmaktadır. Yönetmeliğin yeniden ele alınması gerekmektedir.	
	Bakanlık mevzuatı ile özel müzelerin bağlı oldukları kurumların mevzuatları arasında uyum sorunları yaşanması	
	Müze niteliği taşımayan ancak özel müze statüsüne alınan özel müzelerin standartlara sahip olmamasının oluşturduğu sorunlar	

Masa No: 2

Ana Kavram	İlişkili Kavram	Alt ilişkili Kavram
İsim karmaşası	Kurum-devlet-özel-kişi müzelerinin statüleri açısından kavram ve tanım karmaşası; örneğin Darüşşafaka/MKEK/Yüksel Erimtan, Askeri Müze	Özel müzelerin sınıflandırılması (yönetmelik/deneyim açısından)
Kamu belediye altyapı desteği	Özel müze kavramının yeterince kamuoyu tarafından bilinmemesi, kavram kargaşası var, kurumların ve şahısların açtığı müzelerin karıştırılması	Kanunların yorumlanmasındaki zafiyetler
Özel müzelere devlet desteğinin yetersiz olması	uzman personel	Koleksiyonu olmayan müzeler
	müzelerde norm kadro sorunu	Tanıtım konusunda devlet-belediye-bakanlık desteği
	müzenin ihtisas alanı ile ilgili personel niteliğinin yetersizliği, uzman olmaması	Görünürlük
	Küratörlük eksikliği	mekan kısıtları
	özel müzeler yönetmeliği	gönüllülük mevzuatı
	tarafların memnun olacağı daha net mevzuat oluşturulması	
	Bakanlık ile kurumların arasındaki ilişkilerin daha sağlıklı yürütülmesi	
	Gereksiz bürokrasi	
	Özel müzelerin sorunları; tanıtım	
	Yönerge yönetmeliklerle uygulamaların uyumluluğu	

Masa No:3

Ana Kavram	İlişkili Kavram	Alt ilişkili Kavram
	Özel müzelerde kaynak arayışı	
	Sağlıklı görev paylaşımının olmaması, her işi bir kişinin yapması	
	2863 sayılı kanun	
	Toprak altı malzemelerin satın alınması, eski eser (arkeolojik ve sanat tarihi ile bağlantılı) satın alma koleksiyon oluşturanların özel müze açması; yönetmelikte yapılacak düzenlemelere ihtiyaç duyulması	
	Özel müze kurmak için aranan şartlar ihtiyaçlara göre yenilenmeli	
	Özel müzecilikte müze eğitimi desteği olmalı	
	Müze kadrolarında finansman eksikliğinden dolayı oluşan nitelikli eleman eksikliği	
	Müzelerin anlatım dilini değiştirmesi gerek. Çok şey söyleyip hiçbir şey anlatmıyorlar (istisnalar hariç)	

	Müze dili	
	Her müzenin bir hikayesi olması gerektiği	
	Dezavantajlı gruplar için destekleyici program/uygulama	
	Özel müzelerin konservasyon anlayışları değişkenlik gösterebiliyor bir standart anlayış yok. Özel müzelerin eser koruma noktasında görevlerini doğru yapmalarını sağlayacak düzenlemeler ve standartların oluşturulması	
	Bürokratik konularda devlet desteğinin artırılması - koleksiyonların taşınması, -yurtdışı sergilere destek-ithalat devlet garantisi mevzuatı	

Masa No:4

Ana Kavram	İlişkili Kavram	Alt ilişkili Kavram
	Yaşayan müze olması	
	Belediye müzelerinde eser alımında bütçe ve bütçenin kontrol edilmesi	
	Özel müzelerde yeterli uzman personel olmaması	
	Akademik çalışmalar yapılmalı	
	Özel müzelerin açılma amacının Bakanlıkça sorgulanması (nitelik ve eser açısından)	
	Belediye müzeleri için net bir kanuni düzenleme olmaması	
	Özel müzelerin yaşamına sürdürebilmesi için yeterli kaynak sağlanması gerekliliği	
	Arkeolojik kültür varlığı barındıran müzelerde yaşanan sorunlar	
	Özel müzelerde eserlerin envanter demirbaş kayıtları	
	Özel müzelerde engelliler için yapılan çalışmaları yetersiz olması	
	Ücretsiz müze olmak amacının yeniden sorgulanması gerekli	
	ziyaretçi beklentileri	
	özel müzeler koleksiyon sıkıntısı	
	yönetmelik eksiklikleri	
	Özel müze yapı sorunu	
	Politikalar ve kararlar değişmektedir. Uzun süreli ve kararlı planlamalar yapılmamaktadır.	
	Mekan yetersizliği	
	yapısal sorunlar	
	özel müze kurmak için rehber doküman eksikliği	
	sosyal medya eksikliği, özellikle kamu müzeleri sosyal medyada yok	

Masa No:5

Ana Kavram	İlişkili Kavram	Alt ilişkili Kavram
	Özel müzelerle ilgili mevzuat yönetmeliğin güncellenmemiş olması ve çağdaş müzecilikle uyumlu olmaması	
	Kamu kuruluşu müze işletiminin yöneticiler tarafından önemszenmesi	
	Birçok özel müze sahibi kurumun, müzeyi açılışına kadar destekleyip müzenin ziyarete açılmasından sonra (sürdürülebilirlik) desteği kesmesi	
	Müzecilikte dijital dönüşüm ve süreç yönetimi	
	Özel müzelerin faaliyetine devam edebilmeleri için devlet katkısı özelinde vakıf müzelerinin desteklenmesi	
	Bir müzeyi ziyaret edenlerin tekrar ziyaret etmesini sağlamak için müzelerimiz neler yapabilir?	
	Müzelerde temalı müzecilik konusunda neler yapılabilir	
	Durağan müze sorunu uzun yıllar boyunca aynı sekiyonda hizmet vermek, 10 yıl sonra yine aynı eseri görüyoruz	
	Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel müdürlüğünün devlet müzeleri kadar özel müzelerin de tanıtımına da yer vermesi	
	Özel müzelerin görünür olması için sosyal medyayı ve diğer unsurları ne şekilde kullanabilirler?	
	Kurumsallaşamama: iyi niyetli başlangıçların idari yapı & uzman seviyesinin & eğitim & liyakatine önem verilmemesi nedeniyle ileri düzeye ulaşamaması	
	Müzelerin misyon, vizyon, hedef ve stratejilerinin bulunmaması	
	Özel müzeleri finanse edenlerin (belediye, vakıf vb.) müzelerinin neye hizmet edeceği hakkında bir fikir sahibi olmamaları	
	Özel müzeleri finanse edenlerin profesyonel katkı (kurulum ve sürdürülebilirlik gibi) olma konusunda isteksiz olmaları veya hiç deneyimi olmayan kurum personellerini işe memur etmeleri	
	Özel müzelerin dayanışarak, birlikte yaşam kültürünü pekiştirmeye yarayan barışçıl kurumlar olması	
	koleksiyon ediniminde bağış politikalarının açık bir şekilde ifade edilmemesi	
	koleksiyon yönetim politikalarının (oluşturma, geliştirme) bir çok müzede bulunmaması	

	Koleksiyonları koruma politikalarının bulunmaması	
	Planlama yapılırken sürecin en başından itibaren uzmanlarla çalışılmaması	
	Eser-tanıtım eksikliği, farklı tanıtım materyalleri birçok müzede kullanılmıyor, özellikle kamu müzelerinde	
	Milli Eğitim Bakanlığı'nın özel müzeleri de ziyaret/gezi programlarına dahil etmesi	
	Özel müzelerin işletmelerinin müzecilik ile eşgüdümü yürütülmesi için profesyonellik	
	Uzmanlaşmanın yeterli olmaması	
	Sürekli sergilerin nitelik ve nicelik açısından yetersizliği	
	Müze yayınlarının nitelik ve nicelik açısından yetersizliği	
	Eserlerin bilinçsiz korunması veya korunamaması	
	Özel müzelerdeki tanıtım ve reklam eksikliği, sanal müzelerin bulunmaması	
	Mimari tasarım standartlarının yanlış belirlenmesi (çocuğa yönelik müzelerde merdiven yüksekliğinin düşük olması gibi)	
	Tematik müzelerin konseptinin yanlış belirlenmesi ve yanlış senaryonun uygulanması, hedef kitlenin belirlenmesine dikkat edilmemesi	
	1. sürdürülebilirlik, 2. politika belirleme, 3. mevzuat, 4. doğru personel istihdamı, 5. personelin iş güvenliği	

Masa No:6

Ana Kavram	İlişkili Kavram	Alt ilişkili Kavram
	Bilinirlik	
	Özel müzelerin toplumsal etkisinin ne olduğuna yönelik çalışmaların eksikliği	
	Eğitim: Müzelerin en alt basamağındaki kişiden en üstüm müze çalışanlarının ilgili müze, ilgili lokal eğitiminin yapılması	
	Yapısal standart eksiklikleri personel istihdamı standartlarının tanımlı olmaması	
	Mali Sorunlar	
	üniversite bünyesindeki "özel müzelerin" devlet müzelerinin aldığı mali desteği alamaması	
	Büyükşehir Belediyelerine müze giriş ücretlerinin % 5 oranında gelir vergisi ödemesinin kaldırılması	
	yerel yönetimlerin müzeciliğe bakış açısı	
	Kendi İmkanları ile ayakta kalmaya çalışan özel müzelere devletin ödenek sağlamaması	
	Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte bir çalışma yapılarak öğretmenlere müze gezilerinin daha verimli nasıl	

	olacağıının aktarılabileceği seminerler düzenlenebilir	
	Eser bilgilendirme fişleri eksikliği , tasarımla gerçekleştirilebilir , az sözle	

Masa No:7

Ana Kavram	İlişkili Kavram	Alt ilişkili Kavram
Kamuya ait olan ve özel müze statüsünde bulunan müzeler; örneğin vakıflar genel müdürlüğü, belediyeler, bakanlıklara ait müzelerin farklı statüye alınması , bazı bürokratik işlemlerin		Müzelerin eğitim programları oluşturulup eserlerin tanınması gerekmektedir Kadrolar oluşturulurken uzmanlık alanları örtüşmesi
Müzecilik standartların olmaması/uygula namaması		Özel müzelerin eserleri müze dışı depolarında olamaz kamuya ait müzelerde müze dışı depoya izin verilmeli
Özel müze sergi ve yayın projelerinin Telif ödemesinden muaf tutulması		Özel müzelerin kar amacı gütmeyen kuruluşlar statüsünde değerlendirilmesi ve resmi bir konum kazandırılması
Özel müzelerle İlgili yönetmeliğin bütün paydaşlarla birlikte değerlendirilerek yeniden düzenlenmesi		
İçinde koleksiyon bulunan Anıtsal yapı özellikleri olan özel müzelerin denetimi sıkı olmalı		
Eserlerin ve		

objelerin korunması ve Restorasyonu için kaynakların yetersiz olması ve bu işlemler yapılırken karşılaşılan zorluklar		
Koleksiyondan müzeye yapılan bağışlarda öncelikli alım haklarının kullanılması		

Masa No: 8

Ana Kavram	İlişkili Kavram	Alt ilişkili Kavram
Database standartlaşması buna bağlı olarak müzeler arası bilgi paylaşımı ortak iş yapılması	Müze yönetimi ilkeleri sağlanması	Müze alınacak eserlerin değerlendirmelerinde yeterli uzmanların olmadığını düşünüyorum özellikle istisna da olsa İbranice okuyan kişiler
	Müzecilik alanında standart eksikliği	eğitimli personel eksikliği
Mevzuat düzenlenmesi	Müzelerin sürdürülebilirliği için çalışmaların yürütülmesi (sürdürülebilirlik)	
Kurumsal kimliğin bu alanda oluşmamış olması	Tanıtım eksikliği	
Yerel yönetimlerin kurduğu müzeler seçimlerden sonraki başkanlar ve idarecilerin ilgisizliği ile boğuşuyor	Müzelerin tanıtımı	
Devlet desteği , özendirme, teşvik,		

yönlendirme sağlamalı		
Ücretli müzeler diğer müze personellerine ücretsiz olmalı		

Masa No:9

Ana Kavram	İlişkili Kavram	Alt ilişkili Kavram
	Kurumsallaşma	
	Mevzuatın kuruluş ve kurumsallaşmada tek standart zorunlu kalıplar ve güçlükler getirmesi	
	Sürdürülebilirlik, müze alanında müzecilik eğitimi alanların görev alması	
	bilgi paylaşımı (müzeler arası)	
	Müze çalışanlar güncel değişimlere karşı hizmet içi eğitim almalıdır	
	Müze yöneticileri-müdürler yönetim alanında eğitim almalıdır	
	Müzeler için daha çok demokrasi ihtiyacı	
	Kent müzelerinin içerikleri ile özel müzelerin temalarında ayrım olmalı mı?	
	Müzecilik alanında eğitim ve ağ kurmada yaşanan sorunlar	
	Özel müzelerle bağlı buldukları devlet müzeleri arasındaki ilişki	
	Özel müze koleksiyonlarındaki objelerin tanımlanması (envanterlenmesi) ve erişime sunulmasına ilişkin sorunlar	
	Mevzuata göre özel müze çeşitliliği ve kurulmasındaki güçlükler	
	Koleksiyon sahibi ile müze idaresi arasında gelişen uzlaşmazlıklar	

Masa No:10

Ana Kavram	İlişkili Kavram	Alt ilişkili Kavram
Özel müzelerin tanıtımının yetersizliği	Ziyaretçi bilinci	
	Eğitim çalışmaları,- müze çalışanlarına, -müze ziyaretçi	

	gruplarına,-müzeeye gelen öğretmenlere	
	Sürdürülebilir olması için tanıtım desteği: ülkemizde ve dünyada bilinirliğini sağlamak lazım, Sanat ve kültürel etkinliklerin genişletilmesi	
	Finansal destek	
	Özel müze statüsü, uygulamaları	
	Hukuki yapılanma sorunu (yapılanma, statü)	
	Güvenlik	

Kök Kavram-Sürdürülebilirlik

Müzelerin sürdürülebilirlikleri ile ilgili sorunların özellikle vurgulanması gerekir. Bu bağlamda;

I. İletişim Tanıtım

- Tanıtım desteği alması (tanıtım yetersizliği)
- Görünürlüğün artırılmasına ilişkin yöntem araştırmaları
- Sanat ve kültürel etkinliklerin genişletilmesi için yönetim desteği
- Eğitim Çalışmalarına duyarlık
- Müze çalışanlarına
- Müze ziyaretçi/izleyici gruplarına
- Öğretmen eğitimi
- Ziyaretçi bilinci geliştirme (giriş, ücretler, davranış vb.)
- Ziyaretçi araştırmaları ve izleme
- Finansal desteğin yetersizliği
- Yeni finans kaynaklarının geliştirilememesi
- Finans kaynaklarının sürdürülmesi
- Finans kaynaklarının çeşitliliği

II. Özel müzelerin statü sorunları

- Hukuki yapılanma
- Yönetmelik
- Etik kodlar vb.
- Uygulama kodları
- Koleksiyon yönetimi ve sürdürülebilirliği
- İşbirliği (ulusal ve uluslararası)
- Birlik oluşturulması

III. Güvenlik ve Altyapı

- Müze içi ve müze dışı güvenlik
- Eski-tarihi-tescilli binaların ısınma sergiye hazır hale gelme sorunları
- İş güvenliği sorunları

- Personel güvenliği

Çalıştay katılımcıları tarafından belirlenen sorun alanları, bu sorun alanları arasındaki nedensellik ilişkileri, bu nedenselliklere diğer gruplar tarafından getirilen katkı ve itirazlar kavram bazında birer metaveri olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme doğrultusunda sorun ağacı çalışmalarında üretilmiş bulunan diğer kavramların da tekil olarak ilişkiselliği ve istatistiksel kümelenme analizleri yapılarak elde edilen metaveriler bulgulara dönüştürülmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada kullanılan yöntemlere bir sonraki kısımda özetle değinilecektir.

II.3.2. Sorun Ağacı Önceliklendirme Anket Sonuçları

Çalıştayda üretilen sorun ağaçları içerisinde katılımcılar tarafından oylanarak en önemli bulunan sorun alanları tüm katılımcıların oylamasına sunulmuş, oylama altılı likert ölçeği kullanılarak yapılmıştır. Bu oylama sonucu ile tüm katılımcıların belirlenmiş temel sorun alanlarındaki önceliklendirme sıralamaları elde edilmiştir. Bu sıralama sonucu eylem planının önceliklendirilmesinde, uygulama sürecinin hangi temadan başlaması gerektiği sorusunun yanıtlanmasında kritik önemde bir girdi oluşturmaktadır. Bu oylama sonuçlarına göre belirlenen sorun alanlarının önem sırası aşağıda verilmektedir⁴:

Anket No	Öncelikli Sorun Alanı/Alanları			İstatistikî Tercih Edilebilirlik	
	Mevzuatın tüm detaylar göz önünde bulundurularak (özel müze olma kriterleri, sürdürülebilirlik vb.) yeniden ele alınmasının ve sürdürülebilirliğinin temeli oluşturulan teşviklerin ve finansal desteklerinin artırılmasının gerekliliği			2,9	
Anket 2	Tarafların katılımıyla yapılacak mevzuat değişikliği (devlet desteği, istihdam, müze sınıflandırılması ve değişikliklerin devamlılığı)			2,85	
Anket 3	Kaynak (Finans, İnsan)	Mevzuat (Yönetmeliklerin ihtiyaca göre detaylandırılması)	Sürdürülebilirlik (Misyon, Vizyon, Kurum Kültürü)	2,83	
Anket 4	Müze ve Müzecilik Kavramlarının Güncelleştirilerek hakkettiği saygınlığın kazanılmasını sağlamak yönünde mevzuat ve gerekli düzenlemelerin yapılması			3,08	
Anket 5	Kurumsallaşamama-Mevzuat	Sürdürülebilirlik	Nitelikli Personel İstihdamı ve İş Güvenliği	Görünürlük, tanıtım	3,22

⁴ Bu sorun sıralamasında yukarıdan aşağıya sorunlar katılımcılara göre daha önemli görülenden daha önemsiz görülene doğru sıralanmıştır.

Anket 6	Özel Müzelerin Varoluş Amaçlarına Uygun bir biçimde sınıflandırılarak ona özel etik, mali, idari standartlar oluşturulmaması			2,82
Anket 7	Özel müze mevzuatının Güncellenmesi (Özel müze niteliği ve ihtiyaçlarına göre teşvik edici uygulamaların belirlenmesi)	Özel müze kavram ve kapsamının belirlenmesi	Müze temasına uygun personelin istihdamı	3,09
Anket 8	Çağdaş müzecilik kavramının niteliklerin yükseltilmesi için müzecilerin gerekli işbirliğini sağlaması ve kültürel miras kavramının özümzenmesindeki eksiklikler			2,67
Anket 9	Demokratik - kurallı-topluma karşı sorumlu bir müzecilik politikasının eksikliği			2,39
Anket 10	Özel müzelerin çağdaş müzecilik anlayışı çerçevesinde sürdürülebilirlik (mevzuat, yönetmelik/ güvenlik, iletişim, tanıtım, eğitim) konusundaki sorunları bilinmektedir.			2,12

Sorun ağacı kavramlarından yola çıkılarak yapılan canlı anket sonuçlarına göre katılımcıların en öncelikli buldukları sorun alanları aşağıdaki gibi listelenebilir:

- Özel müzelerin kurumsallaşması ve buna yönelik mevzuat iyileştirmelerinin yapılması
- Özel müzelerin sürdürülebilirliğine ilişkin önlemlerin alınması
- Özel müzeler için nitelikli insan kaynaklarının sağlanması ve çalışanların iş güvenliği sorunlarının çözümü
- Özel müzelerin görünürlüğünün artırılması, tanıtım ve itibar sorunlarının çözümü
- Özel müzelerin doğru bir sınıflandırma ve tanımlamasının yapılması
- Özel müzelerin işletilmesinde kaynak kullanımı ve finansal teşviklerin geliştirilmesi

II.3.3. Çalıştayda Oluşturulan Eylem Planları

Çalıştay kapsamında katılımcıların masalarında, tespit edilen ve paylaşılan sorun ağaçları ışığında eylem planı önerilerinde bulunmaları istenmiştir.

Masa No 1:

- Mevzuat güncellemesinin paydaşlarla bir araya gelerek katılımcı bir anlayışla gerçekleştirilmesi

- Özel müzelerin devlet müzelerinden eser kullandığı takdirde telif haklarından muaf tutulması
- Özel müzelerde eğitimcilerin istihdamı
- Kamu kurumlarına bağlı müzelerin özel müze statüsünden farklı bir statüye alınması
- Müzelerin içeriğine ve niteliğine göre ihtisas personelinin istihdam edilmesi

Masa No 2:

- Müzelerde yeterli nitelikli personel bulundurulması
- Yaşayan müzecilik anlayışıyla işleyiş sürdürülmesi
- Atölye çalışmaları uygulanmalı
- Yurttaşlık bilincinde müze anlayışı artırılmalı
- İnsana dokunan müze anlayışıyla işleyiş sürdürülmeli
- Yeterli envanter oluşturulması
- Reklam ve tanıtım bütçesi oluşturulması
- Müze kartın özel müzelerde de kullanılması
- İşletme giderleri öngörülerek müzeler kurulmalı
- Nitelikli özel müze açılması
- Müzecilerin bir araya gelerek sorunların konuşulması
- Müzelerin network ağının kurulması

Masa No 3:

- Özel müzeler Platformu (odası) oluşturulmalı
- Devletin iletişim ve medya kanallarında müzelerin tanıtımına destek verilmesi.
- Özel Müzeler ve Kültür Bakanlığı arasında iletişimin güçlendirilmesi (müze kart)
- Belediye rüsumunun kesilmesi, biletlerde KDV Muafiyeti, personel-su-gaz vs. teşvikleri için yerel yönetimler, KTB ve gönüllülerle iletişimin güçlenmesi
- Özel müzeler yönetmeliğinin çok yönlü olarak yeniden ele alınması

Masa No 4:

- Her müzenin kendi koleksiyon, çalışma alanı, personeline uygun olarak stratejik eylem planı hazırlaması ya da mevcut stratejik planlara müzelerin entegre edilmesi
- Müzelerin koleksiyon yönetimi, koruma, sergileme, eğitim, iletişim ve yayın gibi çalışmalarına dair politikalarının hazırlanması

- Müzelerde koruma, araştırma, iletişim temel işlevlerine uygun uzmanların istihdam edilmesi
- İlgili paydaşlarla birlikte ilgili kurumların mevzuatının güncellenmesi
- Devlet desteği alamayan özel müzelerin devlet desteğini alabilmeleri adına çalışma yapılması ve destek alanların ise beş yıllık kısıtlama olmaksızın desteğin süresiz hale getirilmesi

Masa No 5:

- Özel müzelerin kendi aralarında işbirliği sağlayacağı platform
- Özel müzeler yönetim, işlev, işlerlik konusunda standart geliştirilmesi
- Fiziksel, Ekonomik, Zihinsel Erişimin artırılması
- Müze içi eğitimin artırılması
- ARGE, Mobil uygulama ile faaliyetleri ile halka ulaşım, geri dönüş ve bu tanımları ölçme kıstasları oluşturulması
- Özel müze kurma geliştirme Danışmanlık mekanizmalarının oluşturulması
- Eğitim, bilgilendirme dokümanlarının özel müzelerin çeşitliliği dikkate alarak rehber hazırlanması
- Sivil toplum desteği-Müzeciler Derneğinin rol ve görevlerin tanımlarının devlet tarafından belirlenmesi
- Bilgi portallarının Uluslararası işbirliği esasına dayalı geliştirilmesi
- Gönüllülük ön plana çıkarılması
- Politikalarımız toplumun tümüne ait, toplumsal tarihine karşı bütünsel bir yaklaşım sergileyecek şekilde ele alınması
- Çalıştay çıktılarının Bakanlığa sunularak ortak çalışma gruplarının kurulması ve etkinliklerin planlanması

Masa No 6:

- Müzeciler Derneği, mevzuatın güncellenmesi için öneriler getirmeli. Öneriler oluşturulurken müzecilerin fikirlerini paylaşabileceği bir platform oluşturulmalı
- Kültürel miras bilincinin oluşturulması için, müzecilik derslerine yönelik içerik taslağı oluşturulup, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na sunulması
- Müzeler ve müzeciler arasında network oluşturulması. Tanıtım, haberler ve etkinliklerin duyuruların yapılacağı, başka müzelere de örnek olacak bir havuz oluşturulması
- Müzeciler Derneğince meslek içi ve mevzuat üzerine eğitimler oluşturulması

- Özel müzelerin sürdürülebilir olması için devlet desteğinin istenmesi

Masa No 7:

- Birçok Avrupa ülkesinde yıllardır olduğu gibi Milli Piyango gelirlerinin ilgili Sivil toplum ve meslek kuruluşlarının katıldığı bir seçim mekanizması ile müzeleri, müze sergilerini, müze projelerini destek için kullanılması

Masa No: 8

Güvenliğe Yönelik Öneriler

- Müze için profesyonel güvenlik hizmetlerinin tam zamanlı alınması
- Eser güvenliğinin sağlanabilmesi amacıyla konservatör-restoratör vb. istihdam edilmesinin sağlanması
- Müze eserlerinin sigortalanmasının sağlanması
- Müze personeline hizmet içi eğitim verilmesi

İletişim ve tanıtım önerileri

- Özel müze olarak devletten resmi kanallarla finansal desteğin talep edilmesi
- Müzelerde eğitim etkinliklerinin vb. gerçekleştirilmesi için çeşitli kurum ve kuruluşlarla işbirliği geliştirilmesi
- Sosyal medya kanallarının etkin kullanımını sağlamak için uzman personel istihdam edilmesi
- Müzelerin yayınlar vb. dokümantasyon vb. konularında ödenek alması
- Özel müzelerin (bölgesel – Ankara ili sınırları) ortak bir rehber kitap vb. platformlarda tanıtımının sağlanması

Mevzuata yönelik öneriler

- Müze uzmanları/temsilciler, KTB yetkilileri, üniversitelerin ilgili bölümleri, hukukçular, STK temsilcilerinin katılımıyla uluslararası standartlara uygun mevzuat ve yönetmeliğin hazırlanması
- İlgili mevzuat ve yönetmeliğin her yıl aynı paydaşların katılımıyla güncellenmesi

Masa No 9:

- Devletin çevre temizlik vergilerinden kültürel miras için aldığı katkı paylarının doğrudan müzelere aktarılması.
- Devlet ve belediyeler müzelerin görünürlüğünü arttırmak için tanıtımlarına destek vermeli. Billboardlar ve toplu taşımalarda müze tanıtımları yapılması

- Mevzuatta özel müzelerin tanımı, kuruluşu, koleksiyonu ,niteliği denetlenmesi bir sınıflandırmaya standarda kavuşturulmalı.
- Müzelerde gönüllü çalıştırılması konusunun müzeleri rahatlatarak şekilde düzenlenmesi

Masa No 10:

- Özel müzelerde her türlü harcamada süresiz vergi indirimi
- Özel müzede istihdam edilen tüm personelin sigorta ve her türlü priminde süresiz indirim
- Müzelerin içeriğine göre uzman istihdamı, personel istihdamının alana göre yapılması (arkeolog, müze eğitimcisi, sanat tarihçisi, konservatör)
- Özel müzecilikte bürokrasinin kolaylaştırılması
  - Koleksiyonun yurtdışında sergilemesinin kolaylaştırılması
  - Yurtdışından gelen koleksiyon eserlerinde vergilerin yeniden düzenlenmesi
- Yukarıdaki 4 madde hayata geçirildiğinde sağlıklı özel müze sürdürülebilirliği sağlanacaktır.

II.3.4. Serbest Kürsü Etkinliğinde Elde Edilen Katkılar

Çalıştayda, sorun ağacı ve anket çalışmalarının masalarda çalışma gruplarınca yapılmasının ardından, tüm katılımcılara söz hakkı tanınmış ve yazılı fikir üretme aşamasında dile getirilmeyen hususların da ortaya konması sağlanmıştır. İfade edilen görüşler aşağıdaki gibidir. Görüşlerde ifade eden anonimlik ve kişi hakları gereği belirtilmemiştir:

- Özel mobil uygulamalar geliştirilmeli. Siz herhangi bir kentte iken algılayıp hangi müzeye yakınsanız orayı hatırlatarak müzenin içeriğini tanıtp çocukların ilgisini çekebilir. Mobil uygulamaya entegre uygulama ve yurtdışı bağlantı sağlanabilir yeni oyunlar ve animasyonlar yaratarak bazı değerleri öne çıkarabilir. Sistemler özel müzelerin tanıtımına katkı verebilir.
- Özel müze bağlamında dijital kültür kaçırılmamalıdır. Dijitalleştirme konusu çok hızlı ilerlediğinden, maalesef müzeler tedarikçilerin kurallarına göre hizmet alımı gerçekleştirmektedir. Müze yetkilileri dijitalleştirme politikaları oluşturmalıdır. Ulusal portal oluşturulmalıdır. Her bir müze objesi tek tek tanımlanmalı, Envanterin nitelikli olması ve uluslararası sistemlerle entegrasyonu sağlanmalıdır. Bilgi arama davranışları değiştiğinden, internet aramalarına göre çalışmalar yapılmalıdır. Mona Lisa örneği ve kültürel varlıklarının endüstrileşmesi örneğinde olduğu gibi “Bilgi

ekonomisi bağlamında neye sahibiz? Nasıl dünya ile paylaşacağız?” Sorularına cevap aranmalıdır.

- En büyük sorunlarımızdan biri sesli rehberlik sistemlerinin dijital dönüşüm araçlarının eksikliğidir. Tek Sponsorla ilerleyen, adı vakıf olmasına rağmen, küçük müzelerin gerekli finansman arayışı devam ediyor olması sorunları bulunmaktadır. Bu nedenle farklı kaynak arayışları oluşturulmalıdır. Projeler ile özel üniversite desteği, AB kaynakları üniversite-özel işbirliğinin nasıl projeye dönüştürülebileceği konusunda müze yöneticilerine bilgi verilmelidir. Yabancı dil bilen uzman eksikliğinin çözümü için İngilizce düzeyi ileri düzeyde olmasına yönelik eğitim programları oluşturulmalıdır. Özel müzeler için de bir takım eğitim programları olmalı ve Türkçe terminoloji de oluşturulmasına yönelik çalışmalar yürütülmelidir.
- Dijitalleşme konusu iletişim çağının gelişmiş olması ve müze tanıtımlarında etkilidir. Hem avantaj hem dezavantaj olan bu durum fotografik hafızaya dayandığından yoğun kiosk vd. etkileşimli uygulamalar önem kazanmıştır. Ancak asıl olan iletişimde ziyaretçinin duygusal iletişimini kaybetmeden teknolojinin kullanımını sağlanmasıdır.
- Uzmanlık alanına göre istihdam artırılmalı ve sanat tarihçi kadrosu her müzede oluşturulmalıdır. Herkesin her şeyi görerek öğrenmesi mümkün olmayacağından teorik ve pratik eğitimlerle uzmanlık alanları desteklenmelidir.
- Dünya bağnazlık ve fanatiklik artışı nedeni ile müzecilerin fanatik ve bağnazlığın propaganda aracı olmamasına dikkat edilmelidir. Etnik, coğrafi vb. kimliklerimizi dengeli bir şekilde kullanarak müzecilik yapılması için insan olma kimliğimizle farklılıklara saygıyı gözeterek topluma hizmet edilmelidir.
- Dijitalleşen dünyada dijitalleşmenin olumsuz etkilerinden bahsedilirken diğer taraftan ziyaretçiye dijital içerik sunumu artış göstermektedir. Rehberlik çalışmaları da önemli olup çalıştaylara rehberler de davet edilmelidir. Rehberler ve müzecilik birbiri ile ilişkili bir şekilde çalışmalıdır.
- Dijitalleştirme konusunda müzelerin içeriklerinin Europeana vb. portallara aktarımını sağlayacak telif hakkı, tanımlama ve kataloglama sorunlarının çözümüne yönelik standartlar geliştirilmesine ve rehberler oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Mimari tasarımlarda endüstriyel mirasa uygun ve/veya yeni tasarımlar gerçekleştirilmelidir.
- Giderlerimizi devlet karşılayamadığından etkinlikler için okullardan ücret talep edilmektedir. Etkinlikler eğitimde çok önemli olduğundan bu alanda bütçe sağlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
- Mevzuat konusunda detaylı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Dijitalleşen dünyada müzelerin konumu ve durumu, Blockchain teknolojisinin müzelerde nasıl kullanılabileceği konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

III. ÇALIŞTAYDA ELDE EDİLEN METAVERİNİN ANALİZİ

III.1. Metaveri Analiz Yöntemi

Çalıştayda elde edilen metaveriler iki ana kategoride ayrıştırılmıştır. Bu kategoriler tekil kavramlar ve kavramsal ifadelerdir. Türkçede sık kullanılan bağlaçlar ve zarflar elenmiştir. Bu iki kategorideki kavram yığını toplamda 144 adet tekil veri içermektedir. Bu veriler, tercih edilebilirlik, tekrar sayısı ölçütleri üzerinden yeniden değerlendirilmiş ve 0,1 güven aralığının altında kalan tercih edilebilirliğe ve tekrar sayısına sahip olan tekil kavramlar elenmiş, veri sayısı 62'ye inmiştir. Tercih edilebilirlik ve tekrar sayılarının değerlendirilmesinde ki-kare testi uygulanmıştır. Burada, kavramların tercih edilebilirliği ile tekrar sayıları arasında bir benzerlik olup olmadığına bakılmış, benzerlik düzeyi düşük kavramlar elenmiştir. Analizde R istatistiksel analiz yazılımı kullanılmıştır. Kavramların içerik analizinde açık kaynaklı “textstat” uygulaması kullanılmıştır. Bu uygulama kullanıldıktan sonra seçilen kavramların diğer kavramlarla birlikte bulunma sayısı ve ilişkisellik durumu hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar daha sonra, kavramların bir arada oluşturduğu kavram ağının çizilmesinde ve blok diyagram olarak adlandırılan, kavramların hangi düzeyde ilişkilendirildiklerine ilişkin şemanın çizilmesinde kullanılmıştır.

Kavramların bir arada tutarlı bir biçimde ilişkilendikleri doğrulandıktan sonra bu kavramların kendi aralarında nasıl bir ilişkileneceği yaratıkları ele alınmıştır. Bunun için bir formel ağ analizi yapılmıştır. Basitçe, elenen tüm kavramlar bir matrise dönüştürülerek kendi aralarında kurdukları ilişki biçimine göre sıralanmışlardır. Bu sıralama daha sonra açık kaynak UCINET yazılımı ile bir sosyal ağ gösterimine dönüştürülmüştür. Ağ yapısında, kavramların farklı diğer kavramlarla bir arada bulunma olasılığına göre oluşan anlamlı kümeler bir arada ve farklı renklerle gösterilmiştir. Bu ağ analizinin yapılmasının sebebi, kavramların oluşturduğu farklı kümelenmelerin tespit edilebilmesidir. Bu şekilde ağ yapısı kullanılarak daha sonra kavramların kendi aralarındaki blok diyagram yapısı oluşturulmuştur. Blok diyagram yapısı ile en önemli görülen kavramların hangi düzeylerde birbirleri ile ilişkilendikleri ele alınmaya çalışılmıştır. Daha sonra da faktör analizi iteratif bir şekilde kullanılarak temel kümelenmeler tespit edilmiştir.

III.2. Metaveri Analizi Işığında Çalıştay Sonuçlarının Niceliksel Yorumlanması

Çalıştayda elde edilen meta verinin ilişkisellik analizi yapıldıktan sonra, kullanılan kavram ve kavram öbeklerinin birbirleri, farklı masalar ve farklı masaların kendi içlerinde kurdukları ilişkisellik açısından analizi değerlendirilmesiyle kavramsal bir harita elde edilmiştir. Bu haritanın kullanılmasıyla birlikte temel sorun alanları ile eylem planlarını önceliklendirilme sıralanmalarına göre ilişkilendiren bir tablo elde edilmiştir. Bu tablo, çalıştayda elde edilen

tüm verilerin geçerlilik düzeyi en yüksek bir özetini içermektedir. Bu tablo aşağıda görülebilir:

	Sorun Alanı	Kök Sorun	Alt Sorun Alanları	Eylem
1	Özel Müzelere İlişkin Yasal Düzenlemeler	Mevcut İşleyişte Özel Müzelere İlişkin Mevzuatın Eksik ve Yetersiz olması	Özel Müzelerin sınıflandırılması ve standartlarının belirlenmesinde görülen mevzuat sorunları	Mevzuatta özel müzelerin sınıflandırılmasının ve standart belirlenmesi yapılması için gerekli çalışmaların yapılması
			Özel müzelerin kendi aralarında ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla olan ilişkilerinin düzenlenmesine ilişkin eksiklikler	Mevzuatta özel müzelerin kurumsallaşması sürecine ve kurumsal ilişkilerine dair düzenlemelerin yapılması
			Özel müzecilik uğraşının yer yer uluslararası düzenlemelere uygun olmayan bir mevzuatla yürütülmesi	Özel müzeciliğe ilişkin mevzuatın ilgili uluslararası mevzuata uygun hale getirilmesi
2	İnsan Kaynakları	Özel Müzeciliğin İnsan Kaynakları Altyapısının Yetersizliği	Özel müzelerin nitelikli ve yetişmiş teknik ve idari personel ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli mekanizmaların bulunmaması	Özel müzecilik insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesine ilişkin bir kapasite geliştirme programının yürürlüğe konması
			Özel müzelerin nitelikli personel istihdamı için kaynak sorunlarının bulunması	Özel müzelerin nitelikli personel istihdamını kolaylaştırıcı gelir getirici ya da teşvik edici yasal düzenlemelerin yapılması
3	Tanıtım ve Farkındalık Yaratma	Özel müzelerin tanıtım ve farkındalık yaratma konusunda	Özel müzelerin tanıtım ve farkındalık yaratma konusunda gerekli iletişim vasıf ve kapasitesine sahip	Özel müzelere tanıtım ve farkındalık yaratma amacıyla sanal ve gerçek ortamda iletişim araçlarını kullanma

		yaşadıkları eksiklikler	olmamaları	konusunda destek sağlanması
			Özel Müzelere ilişkin standart altı ve niteliksiz örnekler sebebiyle önyargıların oluşması	Özel müzelerin iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması ve bir akreditasyon sistemi geliştirilmesi
4	İşletme Süreci	Özel müzelerin eser edinme, muhafaza ve sergileme konularında yaşadıkları sorunlar	Özel Müzelerin eser edinimi konusunda izlenebilir güvenli bir sistemin yaşama geçirilememiş olması	Özel Müzelerin eser edinimi konusunun irdelenmesi ve daha etkin izleme mekanizmalarının geliştirilmesi
			Özel Müzelerin bir kısmının muhafaza ve sergileme konusunda çağın gerekliliklerine uygun teknik donanımdan yoksun bulunmaları	Özel Müzelerin muhafaza ve sergileme konusunda daha gelişmiş teknik donanıma kavuşturulması için destek mekanizmalarının uygulanması
5	Eğitim	Özel Müzelerin İç ve Dış Paydaşlarına ilişkin eğitsel altyapının zayıflığı	Özel Müzelerin toplumdaki eğitim ihtiyacına katkıda bulunabilecek şekilde yapılanmamış olması	Özel Müzelerin yakın çevrelerinde ve buldukları yereldeki eğitsel süreçlerle sağlıklı ilişki kurmalarını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi
			Özel Müzelerin kendi müzecilik deneyimini geliştirecek eğitsel araçlarda yoksun olmaları	Özel Müzelerin müzecilik sürecinde kendilerini geliştirmelerine yönelik eğitim materyali ve uzaktan eğitim olanakları ile donatılması

IV. SONUÇ

Bu raporda, Müzeciler Derneğinin “Sivil Düşün” programı kapsamında özel müzelere ve özel müzeciliğe ilişkin paydaş görüşlerinin alınması ve olası eylem planlarının tartışılması amacıyla ilgili paydaşlardan seçilen bir örneklem ile birlikte gerçekleştirilen Çalıştayda elde edilen sonuçlar belgelenmiş ve belirli bazı istatistiksel yöntemlerin de yardımıyla analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarından yararlanılarak Çalıştayda önemsenen ve önceliklendirilen konular ortaya konmuş, önceliklerden yola çıkılarak güvenilirliği yüksek bir sorun/eylem planı derlemesi oluşturulmaya çalışılmıştır.

Kuşkusuz elde edilen sonuç yeniden paydaşlarla birlikte değerlendirilmeli ve geri dönüşler alınarak eylem planının daha anlamlı bir hale getirilmesi için çaba harcanmalıdır. Bu şekilde katılımcı süreç sürdürülerek özel müzeciliğin geliştirilmesine ilişkin olarak daha rafine sonuçların elde edilmesi sağlanabilecektir. Raporda hem ham hem de işlenmiş verilerin sunulması, çalıştay katılımcılarının elde edilen sonuçları tüm boyutlarıyla değerlendirmesine de olanak tanıyacaktır.

Çalıştayda katılımcıların özel müzeciliğe ilişkin olarak ortaya koydukları uzlaşmaya dayalı sorun analizleri ve buna bağlı eylem planı çalışmaları uygulama sürecini yönlendirecek önemli veriler sunmaktadır. Bu verilerin belki de en önemlisi, belirlenen sorun alanlarının uygulamaya yönelik olarak paydaşlar tarafından belli konular etrafında önceliklendirilmesidir. Çalışmaya katılan paydaşlar, sırasıyla; mevzuat, insan kaynakları, tanıtım ve farkındalık, işletme süreci ve eğitsel konular odaklanılması gerekliliğini ortaya koymuşlardır. Bu önceliklendirme incelendiğinde, paydaşların öncelikle özel müzeciliğe ilişkin temel kurumsal altyapının tamamlanmasını talep ettikleri söylenebilir. Bu tür bir yol haritasının ayrıntıları üzerinde ayrıca çalışılması gerekmektedir.

Bu raporda, belirli bir zamanda bir araya gelen uzmanların özele müzeler ve özel müzecilik konusunda daha önce yapılan çalışmalar da dikkate alınarak ve belli bir moderasyon yöntemiyle ortaya koydukları görüş, algı ve yaklaşımlar ortaklaştırılmış ve analiz edilmiştir. Rapor kendi içerisinde bir bütün olmakla birlikte, Çalıştay sürecinin getirdiği kısıtlara da tabidir. Bu sebeple bu raporun kolektif bir çabanın anlamlı bir ürününü ve özetlemesini ortaya koymak için hazırlandığı, raporda ortaya konan verilerin ve sonuçların başta Müzeciler Derneği olmak üzere tüm paydaşlar tarafından ayrıca değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmelidir. Benzer konularda daha sonra yapılacak çalıştay ve kolektif çabalar zaman içerisinde çalıştay verilerinin daha anlamlı bir çerçeveye oturtulmasına da katkıda bulunacaktır.

V. KATILIMCI LİSTESİ

Çalıştay Katılımcı Listesi isme göre alfabetik olarak verilmektedir. Çalıştaya iş yoğunluğu ve hava muhalefeti nedeni ile katılım sağlayamayan müze profesyonelleri listede yer almamaktadır.

NO	Ad - Soyad	Kuruluş
1	Abdülkadir ŞAHİN	Türk ve İslam Eserleri Müzesi
2	Alev AYAOKUR (Dr.)	Koç Üniversitesi VEKAM
3	Ali KILCI	Kültürel Miras Araştırma Derneği
4	Aslı NUHOĞLU	İstanbul Oyuncak Müzesi
5	Aslı ŞİRİN	Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi
6	Asuman ALPAGUT	Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi
7	Ayşe Fürüzan CAMAN	İzmir Müzesi
8	Ayşe ÖZEL	İş Bankası Müzesi
9	Ayşen SAVAŞ (Prof. Dr.)	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
10	Begüm AKKOYUNLU ERSÖZ	Pera Müzesi
11	Belma KULAÇOĞLU	Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi
12	Berna ALPAGUT (Prof. Dr.)	Ankara Üniversitesi
13	Bilal SARIGÜL	Osman İnci Müzesi
14	Billur TEKKÖK KARAÖZ (Prof. Dr.)	Başkent Üniversitesi, Müzecilik Bölümü

15	Binnur UÇAKHAN ÖZDEN	Gökyay Satranç Spor ve Kültür Vakfı Müzesi
16	Birgöl FEYZİOĞLU	Müzeciler Derneği
17	Burcu BİLİR	Müzeciler Derneği
18	Burcu TOPKAYA ŞENEREN	Suna İnan Kıraç Kaleiçi Müzesi
19	Cem ÜSKÜP	İnönü Vakfı İnönü Anı Evi ve Kitaplığı
20	Ceren KARADENİZ (Dr.)	Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzecilik Bölümü
21	Cihan ANDAÇ	Sadberk Hanım Müzesi
22	Çağrı FİDAN	TBB
23	Coşkun DAĞDELER	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
24	Çiğdem ATAKUMAN (Doç. Dr.)	ODTÜ Arkeoloji Müzesi-ODTÜ TAÇDAM
25	Deniz DURMUŞ	Yönetmen-Görüntü Yönetmeni
26	Deniz ERDEM (Dr.)	ODTÜ Arkeoloji Müzesi
27	Derya MANAV	İzmir Radyo ve Demokrasi Müzesi
28	Ebru KILIÇ	Müzeciler Derneği
29	Elvan TARAKÇIOĞLU	İzmir Müzesi
30	Engin BERBER (Prof. Dr.)	Ege Üniversitesi
31	Erkan SARI	Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası Özel İpekyolu Müzesi
32	Fatma MELİK	Müzeciler Derneği

33	Fethiye ERBAY (Prof. Dr.)	İstanbul Üniversitesi, Müzecilik Bölümü
34	Fikret ALKAN	Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı Müzeleri
35	Filiz YENİŞEHİRLİOĞLU (Prof. Dr.)	Koç Üniversitesi VEKAM Müdürü
36	Fulya COŞKUN ÖKSÜZ	Antalya Türk ve İslam Medeniyetleri Müzesi
37	Gökçe GÜNEL	İpek Yolu Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Derneği
38	Gökçe ŞİMŞEK (Doç. Dr.)	Adnan Menderes Üniversitesi
39	Gülçay YAĞCI	İstanbul Arkeoloji Müzeleri
40	Güner SAĞIR (Dr.)	İstanbul Üniversitesi MÜZEYUM
41	Hakan Melih AYGÜN	Müzeciler Derneği
42	Halil DEMİRDELEN	Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi
43	Hande BABACAN	Türkiye İş Bankası İktisadi Bağımsızlık Müzesi
44	Havva ALKIŞ	Türkiye Barolar Birliği Hukuk Müzesi
45	Hızır İNAN	Kültür Sanat Emekçileri Derneği
46	Hülya ATEŞ	Ankara Üniversitesi E.B.F. Oyuncak Müzesi
47	Hüseyin ATEŞ	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Müzeler ve Kütüphaneler Şubesi
48	İlkay İVGİN	Arkeologlar Derneği
49	İlke YILMAZ	Türker İnanoğlu Vakfı Sinema Tiyatro Müzesi
51	İsmail DURAN	Cumhuriyet Müzesi

52	Kadriye TEZCAN AKMEHMET (Doç. Dr.)	Yıldız Teknik Üniversitesi, Müzecilik Bölümü
53	M. Öcal OĞUZ (Prof. Dr.)	UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Başkanı
54	Mehmet AYRANCI	Rezan Has Haliç Kültürleri Müzesi
55	Mehmet Can KAZOVA	
56	Melikşah ÖCALAN	Türk Telekom İletişim, Teknoloji Ve Uygulama Müzesi
57	Merve ALKAN	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
58	Merve BAYIKSEL	Altındağ Belediyesi Ulucanlar Müzesi
59	Mesut DURMAN	MKE Sanayi ve Teknoloji Müzesi
60	Mine SOFUOĞLU	Ankara Rahmi M. Koç Müzesi
61	Mustafa AKDENİZ	SEKA Kağıt Müzesi
62	Mustafa ÇELİK	Müzeciler Derneği
63	Mustafa Güray TÜYSÜZ	Güray Müze
64	Mustafa POYRAZ	KTB-KVMGM
65	Mutlu ERBAY (Doç. Dr.)	Uluslararası Üniversite Müzeleri Platformu
66	Nazan GEZER	Yüksel Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi
67	Nevin APAYDIN	Cin Ali Müzesi
68	Nevra ERTÜRK (Doç. Dr.)	Yıldız Teknik Üniversitesi
69	Nevzat ÖZEL (Doç. Dr.)	Ankara Üniversitesi

70	Nihat TEKDEMİR	Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi
71	Nilüfer BABACAN	KTB-KVMGM
72	Nurdan Atalan ÇAYIREZMEZ	BIAA
73	Nuri Özer ERBAY (Yrd. Doç. Dr.)	İstanbul Üniversitesi Müzecilik Bölümü
74	Okan CİNEMRE	Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi
75	Okan EKİM (Doç. Dr.)	Ankara Üniversitesi Veteriner Anatomi Müzesi
76	Orhan Yılmaz SİLİER (Prof. Dr.)	Tarih Vakfı
77	Ömer Faruk ÇİLOĞLU	Meteoroloji Müzesi
78	Önder İPEK (Dr.)	Hitit Üniversitesi
79	Özge YANARDAĞ	Suna İnan Kıraç Kaleiçi Müzesi
80	Özgür KAYNAK	Türk Hava Kurumu Müzesi
81	Pelin ŞAHİN TEKİNALP (Doç. Dr.)	Anadolu Sanat Tarihçileri Derneği
82	R. Emel YURTTAGÜL	Ankara Etnografya Müzesi
83	Resul ERKAN	Miniatürk Mini Türkiye Parkı
84	Refik TOKSÖZ	ODTÜ-REOTEK
85	Salih DOĞAN	Panorama 1453 Tarih Müzesi
86	Saliha ÖZDEMİR İPEK	Antalya Oyuncak Müzesi
87	Salim SARAÇ	SEKA Kağıt Müzesi

88	Sare BAYSAL	MKE Sanayi ve Teknoloji Müzesi
89	Savaş Zafer ŞAHİN (Doç. Dr.)	Atılım Üniversitesi
90	Sema DEMİR	Anadolu Açık Hava Müzesi Yaşayan Köy- Yaşayan Müzesi
91	Serdar CEYLAN	Türkiye Anıtlar Derneği
92	Simge Su TOKSÖZ	REOTEK
93	Solmaz KARABAŞA	KTB-AEGM
94	Solmaz GÜLŞEN	KTB-KVMGM
95	Suzan BAYRAKTAROĞLU	Vakıflar Genel Müdürlüğü
96	Şaban DUMAN	Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı Müzeleri
97	Tuğçe AKBAYTOGAN	İstanbul Arkeoloji Müzeleri
98	Turgut TOKUŞ	AKA Kültür Akademisi Derneği
99	Uğur GENÇ	Kültürel Mirası Koruma ve Araştırma Derneği
100	Yavuz AÇIKBAŞ	İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
101	Yeşim TEMEL	Darüşafaka Cemiyeti Müzesi
101	Yusuf KIRAÇ	Müzeciler Derneği
102	Zehra TAŞKIRAN	Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi
103	Zeynep Safiye Baki NALCIOĞLU	Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi
104	Zübeyde CİHAN ÖZSAYINER (Dr.)	Vakıflar Genel Müdürlüğü

Ayrıca UNESCO Milli Komisyonu Başkanı Prof.Dr. Öcal OĞUZ; Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünden Genel Müdür Yardımcısı Seyit Ahmet ARSLAN; Şube Müdürleri Solmaz GÜLŞEN, Ergun ERDOĞMUŞ, Yasin GÜLBAY, Mustafa POYRAZ; Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden Çiğdem ÖNAL, Meral ÖZDEMİR, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürü Enver SAĞIR, ve BIAA'den Lutgarde VANDEPUT ve Stephen MITCHELL çalışmaya katılarak desteklerini esirgememişlerdir.

Tüm katılımcılarımıza çalıştaydaki destek ve emeklerinden dolayı tekrar teşekkür ederiz.

"Bu Rapor Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile gerçekleştirilen çalıştay sonuç raporudur. İçeriğin sorumluluğu tamamıyla Müzeciler Derneği'ne aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."